

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Trilogie van de relationele psychoanalyse

Bespreking van

Stephen A. Mitchell & Lewis Aron (red.) (1999). *Relational psychoanalysis — The emergence of a tradition*. New York/Londen: The Analytic Press. ISBN 0 88163 270 8, 514 pp.

Lewis Aron & A. Harris (red.) (2005). *Relational psychoanalysis — Innovation and expansion*. Hillsdale/Londen: The Analytic Press. ISBN 0 88163 407 7, 490 pp.

Melanie Suchet, Adrienne Harris & Lewis Aron (red.) (2007). *Relational psychoanalysis — New voices*. Mahwah/Londen: The Analytic Press. ISBN 0 88163 456 5, 330 pp. (3 delen samen: £62,-)

GUY VERBRUGGEN

De grens tussen psychische realiteit en objectieve realiteit wordt mede door de continue dialoog tussen de verschillende analytische stromingen — freudiaanse psychoanalyse, interpersoonlijke psychoanalyse, zelfpsychologie, objectrelatietheorie — meer en meer permeabel. «Binnenin» en «tussen mensen», intrapsychisch en interpersoonlijk, zijn niet langer twee gescheiden ervaringsvelden, maar vormen samen het ruime terrein van de relationele psychoanalyse. Relationele psychoanalyse is niet zozeer een aparte school, theorie of categorie, als wel een speciale dimensie van de theorie en de praktijk, een relationeel raamwerk met drie dimensies: zelf, object en interactie.

In deze trilogie, die leest als een «familie-geschiedenis» van de relationele psychoanalyse wordt een amalgaam aan auteurs aan het woord gelaten aan de hand van oor-

spronkelijke artikels met telkens een inleiding en een nawoord.

Deel 1 gaat over de grondleggers van de relationele psychoanalyse.

Benjamin, bijvoorbeeld, toont ons hoe de klassieke separatie-individuatietheorie van Mahler, waarin de moeder nagenoeg als een object wordt beschouwd, overstegen wordt wanneer we ontwikkeling zien als een «meeting of minds», met wederzijdse erkenning en hechting, van separate subjecten.

Niet alleen is het Ik «geen baas in eigen huis» zoals Freud stelde, het is zelfs niet evident waar het huis begint en eindigt, wat binnen en buiten is, zo stelt Chodorow. Pizer staat stil bij een interessante en fundamentele paradox, ontleend aan Winnicott, namelijk de behoefte aan communicatie versus de behoefte «incomunicado» te blijven. Deze paradox uit zich vaak in een speels geven en nemen, in het zich tegelijkertijd alleen en in gezelschap voelen.

Bromberg schrijft dat een succesvol analytisch proces voor de patiënt een overgang vergt van dissociatie en enactment in het overdracht-tegenoverdrachtsveld, naar het verdragen van interne conflicten en het leren omgaan met gedachten en gevoelens als een analytisch object. Renik stelt dat voor de therapeut het tegenoverdrachtsbewustzijn zoveel als mogelijk de plaats moet gaan innemen van tegenoverdrachtsenactments. Het besef groeit dat objectiviteit — zelfs één moment — onmogelijk is, en dat we hoe dan ook onvermijdelijk subjectief, vanuit persoonlijke motivaties, voelen, denken en handelen.

Ogden heeft het over de analytische derde, hij ziet de geesten van analysant en analyticus als eerder open en permeabel voor elkaar, waardoor ze tezamen een analytische derde creëren.

Deel 2 laat ons kennismaken met een aantal interessante psychotherapeutische en ontwikkelingspsychologische toepassingen.

Slochower illustreert de therapeutische en de problematische kanten aan de illusie

van analytische ‘attunement’ tussen patiënt en therapeut. Cooper en Levit beklemtonen dat de analyticus daarnaast ‘bad-enough’ moet zijn om de nodige spanning op te wekken tussen oud en nieuw object, tussen gevaar en veiligheid.

Slavin en Kriegman afficheren dat ‘ook de analyticus moet veranderen’, de overdracht is het vehikel om in de analytische arena de identiteit, behoeften, *bias* en interesses van de analyticus te bevragen en te veranderen. Ook Jacobs heeft het over de momenten van hebzucht, onoplettendheid, zelfrechtvaardiging, grootspraak, competitie en wraak van de analyticus.

Beebe en Lachmann tonen hoe reeds in de jaren tachtig lineaire predicties bestonden voor gehechtheidspatronen van het kind op basis van de kwaliteit van de vroege moeder-kindinteracties. Ook de in de jaren negentig baanbrekende gedachten van Fonagy en Target ontbreken niet; deze auteurs lichten vanuit kinderobservaties gehechtheidsproblemen en het belang van mentalisatie toe. Coates benadrukt het intergenerationele karakter van een veilige gehechtheid en laat de onderzoekspaden zien waartoe het gehechtheids-mentaliseringsparadigma uitnodigt.

Ook perversie en racisme worden vanuit een relationele hoek bekeken, zonder vooroordelen of stereotypieën.

Deel 3 is het meest actuele boek van deze reeks, met vrij onconventionele en zeer diverse bijdragen. De Bijbel, poëzie en film, ras, klasse en politiek, maar ook groeps therapie en traumaverwerking, de eigen levensgeschiedenis van de therapeut en zijn kwetsbaarheid zijn uitgangspunten om de relationele benadering toe te lichten, waarbij de therapeut zijn subjectiviteit en zijn affectieve reacties veelvuldig inbrengt en gebruikt in zijn therapie en zijn schrijven. We zijn hier soms erg ver verwijderd van de neutrale analyticus...

Behoeft het nog gezegd dat dit een zeer volledige trilogie is? Vooral de redactionele inleiding bij elke tekst en het nawoord van elke auteur zijn waardevol om alle teksten

hun relationele plaats te geven. Het gehele werk lezen gaf mij — na meer dan dertienhonderd pagina’s — een gevoel van relationele oververzadiging, maar tegelijkertijd ook van geruststelling: de openheid en menselijkheid van de meeste auteurs is ontwapenend en mentaliserend, doet denken aan H.S. Sullivans adagium: ‘Everybody is much more human than otherwise.’ Bij de interessante klinische voorbeelden vroeg ik me echter meerdere keren af of ons analytisch denken niet steeds meer — en soms te — relationeel wordt. Om Sullivan te parafraseren: ‘Every psychotherapist is more relational than otherwise.’ Wie zou er bijvoorbeeld nog aan twifelen dat groeps gedrag niet zozeer uit weerstand en blokkade bestaat, als wel een externalisatie is van interne en/of actuele objectrelaties? Wie twijfelt er nog aan dat wij onze patiënten tegemoet treden met onze eigen relationele geschiedenis van klasse, ras en gender?

Psychoanalyse in vogelvlucht

Bespreking van

Peter Kutter & Thomas Müller (2008).
Psychoanalyse — Eine Einführung in die Psychologie unbewußter Prozesse.
Stuttgart: Klett-Cotta.

ISBN 978 3 608 94437 2, 431 pp., €34,-

FRANS SCHALKWIJK

Informatief, sympathiek, maar voor wie is het geschreven? Met deze slotconclusie sloeg ik *Psychoanalyse — Eine Einführung in die Psychologie unbewußter Prozesse* dicht. Het is ‘informatief’ aardig, maar er zijn veel gelijksoortige boeken op de markt. De toon is sympathiek: de auteurs polemiseren niet maar leggen uit, en in de spaarzame gevalsbeschrijvingen zien we betrokken analytici